

*Nieuwjaarsbrief van het hoofdbestuur
van het Humanistisch Verbond*

Het jaar 1956 zal te boek staan als een jaar van ontgoocheling. Zelden is het mensdom zo tussen hoop en vrees heen en weer geslingerd. Aan de illusie van een ontspanning der wereldverhoudingen is wreed de bodem ingeslagen. Mensen en volken zijn zwaar geschonden. Geweld en haat hebben hun heerschappij uitgebreid. Wat blijft er dan te hopen voor hen, die op de mens en zijn mogelijkheden hun leven willen bouwen?

Eén Wereld.

Meer dan ooit leeft de mens in een wereldverband. De menselijke situatie wordt in aanzienlijke mate bepaald door de verhoudingen en krachten, die in die wereld werken. Toen in het begin van het afgelopen jaar het stalinistisch afgodsbeeld ontluisd en ontmaskerd werd, dat tientallen miljoenen op deze aarde in zijn demonische ban gevangen hield, leken normaler, menselijker verhoudingen in het verschiet. Na lange jaren van een „koude oorlog”, die de volken materieel en geestelijk onder zware druk stelde, scheen een „vreedzaam-naast-elkaar-leven” de overgang tot een waarachtige samenleving der volken in vrede te kunnen vormen. Er kwamen openingen in hermetische afscheidingen, mogelijkheden tot vrijer contact eerste voorwaarde voor menselijke verstandhouding. Er kwam beweging in een schijnbaar verstard volkencomplex. De vrijheid was onderweg en leek onstuitbaar. In Polen was zij halverwege, in Hongarije behaalde zij slechts een al te kortstondige triomf.... Helaas! Er zijn reeds woorden genoeg gewijd aan de tragedie van een volk, dat met elementaire kracht opstond voor het recht, zichzelf te zijn, maar verraderlijk werd neergeslagen. Het is ook genoegzaam bekend, dat het eigenmachtig zoeken van recht door Engeland en Frankrijk en door een getergd Israël, een wel uiterst noodlottig samenvallen der omstandigheden betekende.

Beide processen stonden in verloop en uitwerking niet los van elkaar. Al wist de organisatie der Verenigde Naties althans in het nabije Oosten zich te doen gelden, de internationale rechtsorde werd tot in de kern bedreigd. Ook in Egypte is wel onschuldig bloed vergoten en dat heeft het wantrouwen en de haat der gekleurde miljoenenmassa's tegen de wereld der blanken ontstellend aangewakkerd. Haat en vrees zijn destructieve machten. Hun vergiftigende invloed bleek mede uit onmenselijkheden, tijdens de Hongaarse burgeroorlog van weerszijden begaan. Zij zijn ook werkzaam op andere plaatsen in de wereld, waar volken elkaar naar het leven staan. Een zwakke, vale weerschijn trad verontrustend aan de dag in ontsporingen, waartoe de massale reacties op het gebeurde in de Westerse landen hier en daar leidden. Een alarmsignaal voor wie in geestelijke weerbaarheid het laatste bolwerk van vrijheid en beschaving zien.

Bij de verscherping der wereldverhoudingen mag onder geen beding het probleem der laag-ontwikkelde volken in het gedrang geraten. Zo lang twee-derde der wereldbevolking door honger en ziekte wordt geteisterd en deze bedreiging nog voortdurend toeneemt, is strijd daartegen het eerste gebod der menselijke verbondenheid. Het gaat hierbij niet alleen en misschien zelfs niet in de eerste plaats om louter materiële bijstand. Wat hierbij gevraagd wordt is tevens volledig en juist begrip voor de emancipatie-processen, waarin deze volken gewikkeld zijn. In hun moeizame opgang naar menswaardiger samenleving hebben zij aanspraak op onze fundamentele sympathie en de daadwerkelijke beleving van onze menselijke solidariteit. Vandaaruit zijn wederzijds contact en samenwerking in gelijkwaardigheid mogelijk, die voor beide zijden vruchtbaar en verrijkend, materieel en geestelijk, kunnen werken.

Het moderne humanisme hoopt vooral in deze zin zijn bijdrage tot vreedzamer wereldverhoudingen te kunnen leveren. In Nederland houdt het daarbij allereerst op een betere verstandhouding met de volken van Indonesië het oog gericht. Het hoopt door eigen contacten met geestverwante groeperingen in Indonesië aan een toenadering als voorwaarde tot samenwerking der beide volken mee te kunnen werken.

In dit verband gevoelt het Humanistisch Verbond zich gesterkt door het bestaan van een internationale organisatie, de International Humanist and Ethical Union, die een bescheiden maar geleidelijk groeiende aanhang en aansluiting vindt in steeds wijder over de aarde verspreide gebieden. Met name bieden de toenemende contacten met Aziatische en Afrikaanse geestverwante groeperingen vruchtbare mogelijkheden tot intensiever samenwerking aan de wereldproblemen van deze tijd. Daarbij zal het moderne humanisme zich vanuit zijn besef van menselijke solidariteit keren tegen elke apartheidstendentie en discriminatie-neiging, die deze menselijke verbondenheid doorkruist en verstoort. Aan al deze kwesties zal als onderdeel van de inhoud, die de humanistische gedachte heeft, aandacht worden gewijd op de Internationale Zomerconferentie, die de I.H.E.U. in 1957 te Londen belegd en waaraan voormannen op het gebied van het Internationale organisatieleven hun medewerking hebben toegezegd.

Mens en Techniek.

Te Londen zal ook het sociale vraagstuk, zoals het in de nationale samenleving aan de orde wordt gesteld, ter sprake komen. Dit concentreert zich hoe langer hoe meer om de vraag van de menselijke betrekkingen in het bedrijfsleven en de verhouding van mens en techniek. Wat de eerste vraag betreft, zal het humanisme elke ontwikkeling in de richting van een eerlijk en volwaardig partnerschap der bedrijfsgenoten ondersteunen, waarbij overigens een gezond functioneren in de ruimere samenleving, zowel naar de kant van de producenten als consumenten, nimmer uit het oog mag verloren worden. Afgezien van de alles overschaduwende kwestie van de menselijke hantering der kern-splitsingsenergie, spitst het vraagstuk der techniek zich in onze tijd hoe langer hoe meer toe op het verschijnsel van „automation”, de zo volslagen mogelijk automatisch verlopende bedrijfspgang. Van de menselijke kant gezien, worden hier perspectieven geopend, die een toenemende vergeestelijking van de menselijke arbeid en een bevrijding uit arbeidsdwang kunnen brengen.

Maar bij de overgang naar deze zgn. „Tweede Industriële Revolutie” zullen de offers aan menselijk leed voorkomen kunnen en moeten worden, die de Eerste in een vorige eeuw heeft geleverd. Daarnaast is er de vraag, hoe de mens de materiële verzorgingsmogelijkheden, die de techniek tot in het oneindige lijkt te vermeerderen, onder controle van een normenstelsel kan brengen en houden, dat op een zinvol, menswaardig bestaan is gericht. Ongetwijfeld is de technische ontwikkeling mede van invloed op de maatschappelijke positie van de vrouw. Een verdergaande inperking van de vereiste beroepsarbeid en de uitbreiding van de beroepsgroep der diensten, zoals onderwijs, maatschappelijk werk, gezondheidszorg e.d., vergeleken met die van landbouw en nijverheid, zullen de sociale basis voor de aanspraak van de vrouw op volstrekte gelijkwaardigheid met de man versterken. Daardoor wordt overigens voor de humanist aan de morele klem van deze aanspraak niets toe- of afgedaan, zoals hij evenmin de ogen kan sluiten voor de speciale functie, die de vrouw blijft toebedeeld in het gezinsleven en waarmee bij haar verdere sociale emancipatie ten volle rekening moet worden gehouden.

De Zin der Vrijheid.

Dit gezinsleven acht het moderne humanisme een der beslissende factoren in de vorming van de jeugd. Mede op grond van de ervaring van hen, die vanuit de humanistische gedachte zich met gezinszorg e.d. intensief bezighouden, is de ont-wrichting, waaraan het gezinsleven blootstaat, als een der oorzaken te beschouwen voor de ontsporingen, die in de gedragingen vooral van de rijpe jeugd over de hele wereld worden gesignaleerd. Overigens moet men al deze „ontsporingen” vooral niet over één kam scheren. Het is gevaarlijk als „nihilisme” te veroordelen, wat veelal niet anders dan het prijsgeven van verstarde normen en opvattingen betekent. De spontane vrijheidszin, waaraan de jongeren in de landen der onder-drukking met een volstrekte zelfopoffering uiting gaven, evenals het sterke mede-leven met dit gebeuren in brede kringen van de jeugd in naburige landen, kan veel kritiek op de jeugd van heden tot zwijgen brengen. Maar beide ervaringen hebben tevens onthuld, welk een pijnlijk tekort aan oordeelsvorming en richtings-

besef bij velen van deze jongeren aanwezig was, die bereid waren zich te offeren voor een vrijheid, welke voor hen geen duidelijke geestelijke inhoud had. Nationaal en internationaal, met name ook ten aanzien van de vele vluchtelingen uit de landen van onderdrukking, ligt hier een enorme opgave, waaraan ook het humanisme zich niet zal mogen onttrekken.

De school.

Geestelijke vorming in de zin van oordeels- en karaktervorming is bepaald niet de sterke kant van ons onderwijs. Het is een omstreden punt in de onderwijswereld, met name in de kringen van het openbaar onderwijs. De aarzeling, zich met een algemener geestelijke vorming in te laten, komt ten dele voort uit een zeker conservatisme en ten dele uit angst, zich aan koud water te branden. Het moderne humanisme in Nederland gevoelt een bijzondere verantwoordelijkheid voor de algemene, d.i. meestal de openbare school. Niet omdat het deze, naar men van clericale zijde wel doet voorkomen, als zijn bijzondere operatie-terrein beschouwt en haar in zekere zin zou willen „koloniseren”. Maar wel gevoelen wij een zekere voldoening over het bestaan van instellingen in ons land, waar althans een deel van de Nederlandse jeugd uit verschillende kring in de mogelijkheid verkeert, ongedwongen met elkaar om te gaan en althans onopzettelijk tot een zekere ruimheid en verdraagzaamheid te worden opgevoed. Terwille van de bloei der openbare school, de verrijking van onze jeugd en de geestelijke gezondheid van ons volk willen wij die school openstellen voor een vormingstaak, die in laatste instantie door de levensovertuigingen, welke in ons volk leven, wordt gevoed.

Natuurlijk in overeenstemming met het niveau, door elke leeftijdscategorie vereist. En bovenal onder garantie van die gelijkberechtiging der levensovertuigingen, die men ten onzent zo moeilijk in praktijk weet te brengen. Wij willen ruimte op de openbare school, met name ook voor de bijbel. Maar niet onder valse vlag en niet in een geest van discriminatie t.a.v. andersdenkenden, Christelijk of niet-Christelijk. Bij alle openheid blijven wij waakzaam tegen pogingen, dit openbaar onderwijs te kerstenen. De openbare school blijve een gemengde school. Dan kan zij het symbool zijn voor een geestelijk federalisme, dat voor ons volk met zijn geestelijke verscheidenheid de enige mogelijke vorm is voor een hechte eenheid. Kerstening van de openbare school houdt voor velen het perspectief in van een verchristelijking van de Nederlandse staat. Die roep heeft in verschillende toonaarden geklonken en klinkt telkens weer door. Ook daartegen is waakzaamheid geboden. Het Humanistisch Verbond voelt zich hier op een post, waar het meer heeft te beschermen dan het eigen recht alleen. Het gaat hier om een van Nederland's nobelste tradities, die der geestelijke verdraagzaamheid. Maar verdraagzaamheid in een positieve zin, in open en eerlijke confrontatie met de andersdenkende. Het is meer dan men in een, vooral geestelijk verscheurde wereld verwachten kan.

Geestelijk weerbaar.

Aan het moderne humanisme is elk onwerkelijk idealisme vreemd. Het weet de mens tot alles in staat en tot alles bestemd, ten goede en ten kwade. Het heeft besef voor de tragiek van het leven van mensen en volken, over heel de wereld en door alle tijden. En het weet, dat de mens het met dit leven, met al zijn tekorten, in deze wereld wagen moet. In de situatie van 1957 is het leven meer dan ooit een waagstuk, zowel in wereldverband als in de engere kring van ons dagelijks bestaan. Maar juist de mens, die zich van dit waagstuk bewust is, kan de verantwoordelijkheid voor dit leven aanvaarden en er zin en inhoud aan geven. Waartoe wij U bij het begin van dit nieuwe jaar willen oproepen is, met ons ernaar te streven, dit waagstuk de moeite waard te maken. Ons leven geestelijke inhoud geven, het productief maken voor onszelf en onze medemensen, dat kan ons een weerbaarheid verlenen, die ons doet standhouden onder ernstige bedreigingen en zware tegenslagen. Het is een geestelijke weerbaarheid, die wij in het komende jaar ten minste zozeer zullen behoeven, als in het jaar der ontgoocheling, dat achter ons ligt.

HET HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Deze nieuwjaarsbrief werd door de algemeen voorzitter van het Humanistisch Verbond op 30 december 1956 uitgesproken voor de radio.

HET WOORD VAN DE WEEK

VERSCHIJNT
WEKELIJKS
30 DECEMBER 1956

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer

Mevrouw

Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie en redactie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1,— p. kwart., losse numm. f 0,20, buitenland f 4,60 p.j.